

Z PRACY DORADCZEJ

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK
Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie
w Poznaniu

DOŚWIADCZENIA I OCZEKIWANIA W ZAKRESIE WSPOMAGANIA DORADZTWA ROLNICZEGO

1. Uwagi wstępne

Doradztwo rolnicze jest świadomą, zorganizowaną pomocą instytucji doradczej w zapobieganiu, uświadamianiu i rozwiązywaniu problemów, udzielaną ludności rolniczej znajdującej się lub mogącej się znaleźć w określonej sytuacji problemowej. Zatem podstawowym zadaniem doradztwa rolniczego jest pomoc producentom rolnym poprzez: dostarczenie informacji o możliwościach sprzedaży wytworzonej produkcji rolniczej, określenie kierunków produkcji zapewniających poprawę efektywności gospodarowania lub jej utrzymanie na dotychczasowym poziomie, wskazywanie na możliwości wykorzystania dodatkowych źródeł dochodu związanych z produkcją rolniczą oraz pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Odbywa się to poprzez dostarczanie informacji o wynikach badań naukowych, innowacjach technicznych, usprawnieniach organizacyjnych oraz o sytuacji ekonomicznej w otoczeniu rolnictwa oraz poprzez działalność edukacyjną.

Realizacja tak nakreślonych zadań doradczych wymaga, aby doradztwo rolnicze w swojej działalności spełniało następujące funkcje: *doradczą, wdrożeniową, oświatową i informacyjną*. Przedstawione funkcje są typowe dla zakresu zadań doradztwa rolniczego w większości krajów i w tym zakresie instytucje doradcze oczekują pomocy i wsparcia o charakterze metodyczno-merytorycznym. Tak samo jest to w Polsce, przy czym zakres zadań doradczych w naszym kraju - ze względu na niedorozwój infrastruktury ekonomicznej rolnictwa i wsi - jest szerszy. Oczekiwania te Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR) kierują głównie do Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie (CDiEwR), instytucji mającej - jak określa zarządzenie o jej powołaniu ze stycznia 1991 roku - zadanie „zapewnienia funkcjonowania doradztwa rolniczego oraz tworzenia podstaw

programowych i metodycznych kształcenia, szkolenia i doskonalenia kadr w rolnictwie”.

Przyjrzyjmy się zatem, jakie zadania ma do spełnienia Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie oraz jak postrzegają tę instytucję ośrodki doradztwa rolniczego. Zagadnienia te składają się na treść niniejszego artykułu, którego podstawą jest analiza wyników ankiety Jednostki Koordynacyjnej Doradztwa Rolniczego dotyczącej celów i funkcji CDiEwR oraz analiza dotychczasowych doświadczeń i uwarunkowań działalności tej instytucji.

2. Zadania i kierunki działalności CDiEwR w zakresie doradztwa rolniczego

Do zadań Centrum - jak wynika z jego statutu - należą w szczególności:

1. ocena i diagnozowanie potrzeb oraz programowanie, wdrażanie i upowszechnianie zmian w zakresie doradztwa rolniczego,
2. programowanie i opracowanie programów doskonalenia doradców oraz kadr specjalistycznych w instytucjach i organizacjach rolniczych,
3. doskonalenie doradców oraz kadry kierowniczej ośrodków doradztwa,
4. tworzenie systemu informacji dla potrzeb doradztwa wraz z prowadzeniem działalności informacyjnej, wydawniczej i usługowej na rzecz doradztwa rolniczego,
5. wykorzystanie zagranicznych doświadczeń w przekształcaniu i doskonaleniu polskiego systemu doradztwa rolniczego,
6. opracowanie analiz, syntez, ocen i ekspertyz w zakresie doradztwa na potrzeby resortu rolnictwa i gospodarki żywnościowej.

Wszystkie przedstawione zadania są realizowane przez CDiEwR, ale nie w pełnym zakresie. Najszerzy zakres działalności dotyczy doskonalenia kadr doradczych, które odbywa się w różnych płaszczyznach i przeznaczone jest dla większości doradców pracujących w ODR-ach. Główne kierunki doskonalenia zawodowego doradców w latach dziewięćdziesiątych obejmowały następujące zagadnienia:

1. Metodyka doradztwa rolniczego;
2. Ekonomiczne uwarunkowania przemian w rolnictwie i gospodarce żywnościowej, w tym:
 - wspieranie przedsiębiorczości wśród producentów rolnych,
 - zasady prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej,
 - giełdowy obrót produktami rolnymi,
 - wybrane zagadnienia z zakresu eksportu produktów rolnych,
 - marketing rolniczy,
 - doradztwo ekonomiczno-finansowe dla dużych gospodarstw,

- agroturyzm jako dodatkowe źródło dochodu;
- 3. Wybrane zagadnienia technologii produkcji, w tym:
 - rolnictwo środowiskowe,
 - ochrona roślin w integrowanych systemach produkcji rolniczej,
 - postęp w budownictwie inwentarskim;
- 4. Aktywizacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców wsi i rozwijanie umiejętności przywódczych;
- 5. Wiejskie gospodarstwo domowe, w tym:
 - racjonalne i estetyczne urządzenie domu i zagrody,
 - racjonalne żywienie ludzi w różnych grupach wiekowych,
 - problemy współczesnej rodziny wiejskiej;
- 6. Warsztaty filmowe;
- 7. Seminaria dla redaktorów pism ODR.

Programowaniem, organizacją i koordynacją doskonalenia zajmowali się pracownicy Centrum, przy czym część zagadnień była organizowana we współpracy z partnerami zagranicznymi (Dania, RFN i USA). Z kolei wykładowcami byli głównie pracownicy innych instytucji (pracownicy naukowcy i wybitni praktycy zajmujący się określonym zagadnieniem).

Następnymi znaczącymi obszarami działalności CDiEwR są:

- rozwój systemu przepływu informacji między jednostkami naukowo-badawczymi i uczelniami a ODR,
- oświata pozaszkolna w środowisku wiejskim,
- działalność informacyjno-szkoleniowa.

W pozostałych obszarach działania, a przede wszystkim w zakresie pełnej oceny i diagnozowania potrzeb oraz opracowania analiz, syntez, ocen i ekspertyz w zakresie doradztwa, są prowadzone w ograniczonym zakresie. Wynika to głównie z niskiego poziomu zatrudnienia w CDiEwR, niedostatecznej bazy oraz ze szczupłości środków finansowych kierowanych na działalność statutową. Nie bez znaczenia jest brak strategii w zakresie polityki rolnej i oświatowej wobec gospodarki żywnościowej, w tym usytuowania Centrum w realizacji tej polityki w odniesieniu do doradztwa rolniczego.

3. Oczekiwania ośrodków doradztwa rolniczego

Oczekiwania ODR wobec CDiEwR są zróżnicowane, ale podstawowe zadania jakie winno ono spełniać w stosunku do doradztwa są w ich opinii podobne. Wynika to z dotychczasowych doświadczeń ODR w tym zakresie oraz z istniejącego zapotrzebowania na pomoc metodyczno-merytoryczną.

Ośrodki Doradztwa rolniczego oczekują, że Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie stanowić będzie zaplecze merytoryczne, programujące i wspierające ich działalność w tym zakresie. W tym celu jest konieczne, aby Centrum spełniało rolę:

1. programowo-twórczą:

- wypracowanie i proponowanie najbardziej efektywnych form i metod pracy doradczej,
- proponowanie metodyki pracy doradczej uwzględniającej realia naszego rolnictwa i doświadczenia krajów o rozwiniętej gospodarce rynkowej,
- wypracowanie przyszłościowych modeli funkcjonowania doradztwa rolniczego,
- wypracowanie programów szkoleniowych dla kadry kierowniczej (łącznie z księgowością) i pracowników ODR,
- opracowanie i uaktualnienie programów szkoleń w oświacie pozaszkolnej.

2. szkoleniową:

- organizacja szkoleń z zakresu metodyki doradztwa,
- organizacja szkoleń (doskonalenie i dokształcanie) o wszechstronnym zakresie tematycznym, uzgadnianym corocznie z ODR-ami zgodnie z ich potrzebami,
- prowadzenie specjalistycznych kursów z zakresu polityki rolnej, prawa rolnego, przekształceń w gospodarce żywnościowej i innych bieżących potrzeb,
- organizowanie szkoleń specjalistycznych i zapoznanie się z aktualnymi tendencjami rozwoju produkcji rolnej w kraju i na świecie,
- organizowanie studiów podyplomowych dla doradców,
- organizowanie szkoleń z przedstawicielami rządu i administracji państwowej,
- organizowanie szkoleń w zakresie doradztwa w innych krajach,
- organizowanie seminariów i konferencji dotyczących zagadnień doradztwa rolniczego.

3. badawczą:

- prowadzenie badań z zakresu oświaty rolniczej, andragogiki, metodyki doradztwa rolniczego, socjologii wsi itp., które są przydatne w programowaniu pracy doradczej i doskonaleniu kadr doradczych,
- prowadzenie badań odnośnie potrzeb szkoleniowych ODR i ich oczekiwań w tym zakresie,

- prowadzenie badań i analiz dotyczących efektywności, skuteczności i ewentualnych przyczyn niepowodzeń w pracy doradczej, upowszechnieniowej i oświatowej prowadzonej przez specjalistów z ODR,
- prowadzenie badań nad perspektywicznym zapotrzebowaniem na kadry zawodowe pracujące w gospodarce żywnościowej, jej otoczeniu oraz na obszarach wiejskich.

4. koordynacyjną:

- koordynacja wszystkich zagadnień związanych z doradztwem i upowszechnianiem postępu w gospodarce żywnościowej,
- skoordynowanie szkolenia kadr ODR prowadzanych przez różne instytucje, poprzez stworzenie *krajowego kalendarza kursów*,
- opracowanie i przekazanie listy wykładowców, z których można korzystać do prowadzenia szkoleń w ODR-ach,
- koordynacja w zakresie publikacji, materiałów szkoleniowych i środków dydaktycznych kierowanych do ODR oraz pośrednictwo w zakresie obiegu informacji między ODR-ami,
- koordynacja przepływu informacji z Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej do ODR i między ODR-ami,
- koordynacja współpracy pomiędzy uczelniami, instytutami naukowo-badawczymi a ODR-ami oraz systemu transmisji i przetwarzania osiągnięć nauki,
- koordynowanie zagranicznej pomocy szkoleniowej i finansowej w zakresie działania ODR.

5. informacyjną:

- prowadzenie banku informacji o wynikach badań naukowych przeznaczonych do upowszechniania i pomoc w ich zastosowaniu,
- przygotowywanie informacji o programach kształcenia doradców, nauczycieli i rolników,
- sporządzenie informatora o programach kształcenia doradców, nauczycieli i rolników,
- sporządzenie informatora o materiałach szkoleniowo-dydaktycznych i informacyjnych opracowywanych przez ODR i inne instytucje,
- przygotowanie wykazu środków dydaktycznych opracowanych przez ODR, szkoły rolnicze i inne instytucje (jak np. przezroczka, filmy rolnicze, programy komputerowe itp.),
- informowanie o najnowszych osiągnięciach nauki w zakresie rolnictwa, ochrony środowiska, przetwórstwa itd. oraz wskazywanie możliwości ich zastosowania w Polsce,

- stworzenie krajowego banku informacji o przedsiębiorstwach handlowych i przetwórczych na terenie kraju,
- opracowywanie ogólnokrajowej informacji rynkowej w zakresie produktów rolnych i żywnościowych oraz środków produkcji dla rolnictwa,
- wydawanie czasopisma dla doradców,
- współpraca z redakcjami rolnymi w zakresie poziomu i wiarygodności informacji rolniczej oraz promowanie w środkach masowego przekazu inicjatyw podejmowanych przez ODR.

6. produkcyjno-usługową:

- tworzenie i dystrybucja pomocy dydaktycznych na potrzeby ODR, jak filmów, przeźroczy, foliogramów, fazogramów, programów komputerowych, opracowań pisanych itp.,
- pozyskiwanie środków dydaktycznych dla działalności merytorycznej,
- opracowywanie i wydawanie materiałów informacyjnych i szkoleniowych dla potrzeb doradztwa rolniczego,
- udzielanie pomocy w organizacji praktyk rolniczych w nowoczesnych gospodarstwach w kraju i zagranicą,
- opiniowanie i doradztwo w zakresie zakupu, wykorzystania i obsługi sprzętu komputerowego oraz poligraficznego w ODR-ach.

W przedstawionych oczekiwaniach ODR wobec Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie zawarte są dotychczasowe zadania realizowane przez tę placówkę dla doradztwa rolniczego, przy czym w większości są to zadania rozszerzone. Dotyczy to przede wszystkim zagadnień informacji, koordynacji i badań odnośnie potrzeb i kierunków pracy doradczej. Rozszerzenie zadań realizowanych przez CDiEwR wymaga zwiększenia środków finansowych na działalność merytoryczną, zatrudnienie fachowców i zakup niezbędnego sprzętu. Działania te są niezbędne, jeśli Centrum ma w pełni spełniać zadania określone w jego statucie.